

ALEKSANDER KELUS

1902—1946

napisał

R. KOZŁOWSKI

Dnia 29. VII. 1946 zmarł w Warszawie dr Aleksander Kelus, wysoce uzdolniony paleontolog a jednocześnie teoretyk wychowania fizycznego.

Śp. Aleksander Kelus urodził się 11. XII. 1902 w Brażynce na Wołyniu. Maturę uzyskał w r. 1921 w Poznaniu, po czym wstąpił na Uniwersytet Warszawski, poświęcając się początkowo studiom biologicznym pod kierunkiem wybitnego zoologa prof. Janickiego. Po paru jednak latach, uzyskawszy solidne przygotowanie w naukach biologicznych, przeniósł się na paleontologię i geologię. Szczególnie pierwsza z tych nauk rozbudziła w nim głębokie zainteresowanie. Dzięki dobrej znajomości języków obcych oraz pogłębieniu przedtem biologii, zdobył on w krótkim czasie szeroką znajomość literatury paleontologicznej, jako też metod i zagadnień paleontologii. Zebrawszy obfity materiał paleontologiczny ze środkowego dewonu w Pełczy na Wołyniu, przystąpił śp. Aleksander Kelus z wielkim zapałem do jego opracowania w pracowni Zakładu Geologii i Paleontologii Uniwersytetu Warszawskiego pod kierunkiem prof. R. Kozłowskiego, ograniczając się na razie do zbadania brachiopodów i koralowców. Badania swe przeprowadził bardzo wnikliwie, stosując nowoczesne metody techniczne, pozwalające na dokładne poznanie budowy wewnętrznej skorup brachiopodów i kielichów koralowców. Praca ta przyjęta została przez Wydział Matematyczno-przyrodniczy Uniwersytetu Warszawskiego w charakterze tezy doktorskiej w r. 1932, a ogłoszona została drukiem w r. 1939¹. Stanowi ona niewątpliwie jedną z cenniejszych pozycji w naszej literaturze paleontologicznej. Autor dał w niej nie tylko gruntowną analizę morfologiczną badanych grup zwierząt, lecz ustalił również fakt, przedtem nieznanym, daleko posuniętej odrębności fauny środkowo-dewońskiej Wołynia od faun tego wieku z Gór Świętokrzyskich i Europy zachodniej, a natomiast jej duże podobieństwo do fauny Chin Południowych. Jest to zjawisko paleogeograficznie nader interesujące, którego interpretacja na razie jest trudna i wymagałaby

¹ Ramienionogi i koralowce dewońskie okolic Pełczy na Wołyniu, *Biuletyn Państw. Inst. Geolog.*, nr 8, 1939.

pogłębienia badań nad faunami środkowo-dewońskimi Europy wschodniej i Azji Środkowej.

Szkoda wielka, że ten tak uzdolniony paleontolog, miał kontynuować swe badania paleontologiczne, zmuszony był, z braku odpowiedniego stanowiska przy katedrze paleontologii w Warszawie, przejść w r. 1932 do zupełnie odmiennego zajęcia, mianowicie na stanowisko bibliotekarza i wykładowcy terenoznawstwa w Centralnym Instytucie Wychowania Fizycznego w Warszawie. Na tym stanowisku dr Kelus nie przestał być naukowcem, jak świadczy o tym szereg jego publikacji na tematy wychowania fizycznego, terenoznawstwa, przejawów ruchowych u kręgowców, mechanizmu wzrokowego u ludzi itp. Nie przestał on też nigdy interesować się paleontologią. Otrzymałszy od prof. J. Samsonowicza duży zbiór młodych okazów brachiopodów dewońskich z Pełczy, przygotowywał nader ciekawą pracę nad rozwojem ontogenetycznym paru gatunków należących do rodzajów *Emanuella* i *Atrypa*, zastosowując do badań tych subtelne metody biometryczne. Niestety, notatki do tej pracy oraz cały materiał uległy zniszczeniu podczas oblężenia Warszawy we wrześniu 1939 r.

W czasie okupacji dr Kelus, jako gorący patriota, prowadził bardzo intensywną akcję konspiracyjną przeciwko okupantowi. Po odzyskaniu przez kraj nasz niepodległości osiadł przez pewien czas na wsi pod Świeciem, lecz wkrótce dotknięty został ciężką chorobą, która położyła kres Jego życiu.

W śp. Aleksandrze Kelusie nauka polska straciła wybitnie uzdolnionego pracownika, a paleontologia polska — jednego z nielicznych swych adeptów.

ALEKSANDER KELUS

(Résumé)

Dr Alexandre Kelus, né en Volhynie le 11 décembre 1902 et décédé à Varsovie le 29 juillet 1946, fut un doué paléontologiste, à la fois qu'un théoricien de l'éducation physique. Son mémoire consacré aux Brachiopodes et aux Coralliaires du Dévonien moyen de Pełcza en Volhynie (*Bull. Serv. Geol. de Pologne*, No 8, Varsovie 1939) est une étude morphologique approfondie de ces fossiles. L'auteur y a mis en évidence pour la première fois la grande différence entre la faune mésodévonienne de Volhynie et celles de même âge de l'Europe occidentale, à la fois que sa similitude avec la faune de la Chine méridionale, étudiée par A. Grabau.

Dr Kelus a entrepris ensuite une intéressante étude du développement ontogénétique des Brachiopodes étudiés, s'appuyant sur des matériaux exceptionnellement abondants et bien conservés d'échantillons jeunes. Malheureusement ses notes référantes aux recherches en question, ainsi que les matériaux furent détruits lors du siège de Varsovie en 1939.